

POSTANOWIENIE

Dnia 18 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Czubik

SSN Grzegorz Pastuszko

w sprawie ze skargi E. M., L. M., M. M., M.1 M., W. M. oraz małoletnich K. M. i M.2 M. reprezentowanych przez przedstawicielkę ustawową M. M.

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn. I ACa 2516/22,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 18 grudnia 2024 r.:

- 1. stwierdza, że przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn. I ACa 2516/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje E. M., L. M., M. M., M.1 M., W. M., K. M. i M.2 M. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumy pieniężne w wysokości po 2000 (dwa tysiące) złotych za okres od maja 2023 r. do 28 października 2024 r.;**
- 3. oddala skargę w pozostałym zakresie;**
- 4. zwraca M. M., W. M. i E. M. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach kwoty po 200 (dwieście) złotych tytułem opłat od skargi;**
- 5. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz E. M., L. M., M. M., M.1 M., W. M., K. M. i M.2 M. kwoty po 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu skargowym wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za**

czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Paweł Czubik Joanna Lemańska Grzegorz Pastuszko

UZASADNIENIE

M. M., W. M., E. M., K. M., M.2 M., L. M. i M.1 M. (dalej: Skarżący), reprezentowani przez zawodowego pełnomocnika, pismem z 28 października 2024 r., wnieśli do Sądu Najwyższego – za pośrednictwem Sądu Apelacyjnego w Katowicach – skargę na przewlekłość w postępowaniu sądowym toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach pod sygn. I ACa 2516/22. Wskazując, że w przedmiotowym postępowaniu doszło do nieuzasadnionej zwłoki, Skarżący domagali się zasądzenia na swoją rzecz od Skarbu Państwa kwot po 20 000 zł na rzecz M. M., L. M., M. M.1 oraz małoletnich K. M. i M.2 M., a także kwot po 12 000 zł na rzecz W. M. i E. M.. Skarżący wnieśli również o zwrot kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu skargowym.

Zdaniem Skarżących, w postępowaniu prowadzonym przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach pod sygn. I ACa 2516/22 wystąpiła przewlekłość postępowania i ma ona charakter rażący, bowiem od końca kwietnia 2023 r., odkąd to Sąd ten przyjął odpowiedzi na apelacje pozwanego oraz interwenienta ubocznego, nie są wydawane żadne zarządzenia, ani podejmowane żadne czynności zmierzające do rozstrzygnięcia sprawy, w tym nie są wyznaczane żadne posiedzenia. W ocenie Skarżących, bezczynność Sądu trwa przy tym co najmniej od maja 2023 r. W uzasadnieniu skargi Skarżący podkreślili, że sprawa objęta skargą toczy się o zapłatę zadośćuczynienia na rzecz każdego ze Skarżących oraz dodatkowo rent. Apelacja od wyroku Sądu pierwszej instancji wpłynęła w tej sprawie w listopadzie 2022 r., co spowodowało przeniesienie sprawy do Sądu Apelacyjnego w Katowicach. Tymczasem od końca kwietnia 2023 r., tj. od momentu, kiedy to pełnomocnicy pozwanego i interwenienta ubocznego wnieśli odpowiedzi na apelację, Sąd Apelacyjny w Katowicach nie podjął żadnego działania w celu nadania sprawie dalszego biegu. Tym samym Skarżący wskazali, że sprawa o zadośćuczynienie i przyznanie renty trwa już łącznie sześć lat, co jest

niedopuszczalne w sytuacji, kiedy to rodzina zmarłego (przede wszystkim dzieci i żona) straciła jednego żywiciela. Jednocześnie Skarżący podkreślili, że nieuzasadniona zwłoka w prowadzeniu dalszego postępowania przez Sąd Apelacyjny w Katowicach wpływa negatywnie na sytuację zarówno małoletnich dzieci, jak i pełnoletnich oraz małżonki i rodziców zmarłego.

Skarb Państwa - Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach w odpowiedzi na skargę wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1725, dalej: „ustawa o skardze na przewlekłość”), strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego.

Ustawodawca w ustawie o skardze na przewlekłość nie określił wyraźnie, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. Niemniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, że przewlekłość jest pojęciem odnoszącym się do konkretnego zdarzenia, które po wnikliwej analizie należałoby uznać za nadmiernie rozciągnięte w czasie i niezasadnie przedłużające się (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21, oraz z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22).

Podnosi się przy tym, że ocena, czy w konkretnej sprawie doszło do przewlekłości postępowania, nie powinna ograniczać się wyłącznie do upływu czasu i subiektywnych odczuć skarżącego, lecz powinna być wypadkową czynników obiektywnych oraz czasu niezbędnego do podejmowania działań

zgodnych z obowiązującymi przepisami, przewidującymi zachowanie określonych procedur (zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 11 maja 2005 r., II S 26/05).

Oceniając, czy w danej sprawie mamy do czynienia z przewlekłością postępowania, należy zatem brać pod uwagę kryteria określone w art. 2 ust. 2 tej ustawy, zgodnie z którymi dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, a także uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania, od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej złożoności, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Podobnie przesłanki stwierdzenia przewlekłości postępowania określa Europejski Trybunał Praw Człowieka, wskazując, że przy ocenie, czy przewlekłość postępowania jest nieuzasadniona, powinna następować w świetle szczególnych warunków sprawy i przy uwzględnieniu takich kryteriów, jak skomplikowanie (stopień złożoności) sprawy, zachowanie stron i organów prowadzących sprawę oraz znaczenia materii objętej skargą (zob. wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka: z 21 września 2000 r., skarga nr 33082/96, w sprawie Wojnowicz przeciwko Polsce; z 4 kwietnia 2000 r., skarga nr 38670/97, w sprawie Dewicka przeciwko Polsce; z 26 października 2000 r., skarga nr 25693/94, w sprawie Sobczyk przeciwko Polsce; z 26 lipca 2001 r., skarga nr 29691/96, w sprawie Jedamski przeciwko Polsce; z 14 stycznia 2003 r., skarga nr 39505/98, w sprawie W.M. przeciwko Polsce; zob. też M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka – orzecznictwo, Tom I – Prawo do rzetelnego procesu sądowego, Kraków 2001, s. 46 i n. oraz powołane tam orzecznictwo tego Trybunału).

Powyższe oznacza, że standard ochrony prawa do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki ma charakter zindywidualizowany (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19; z 6 maja 2020 r., I NSP 34/20; z 10 listopada 2020 r., I NSP 142/20; z 28 września 2021 r., I NSP 145/21; z 14 września 2022 r., I NSP 251/22; z 15 listopada 2022 r., I NSP 322/22). Co do

zasady więc przewlekłość jest pojęciem względnym i zawsze musi być odnoszona do konkretnych realiów sprawy i przyjętego trybu postępowania. Należy także nadmienić, że jedynie nadmierne odstępstwa od czasu koniecznego do wykonania określonych czynności sądowych, prac i procedur mogą być uznawane za tworzące stan nieuzasadnionej zwłoki (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2017 r., III SPP 33/17; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

Poddając analizie przebieg postępowania apelacyjnego o sygn. I ACa 2516/22, należy stwierdzić, że podniesiony w skardze zarzut przewlekłości tego postępowania sądowego, poczynszyszy od maja 2023 r., jest uzasadniony.

Z badania akt przedmiotowej sprawy wynika, że postępowanie apelacyjne o sygn. I ACa 2516/22 zostało zainicjowane apelacją Skarżących od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z 13 września 2022 r. Akta tej sprawy wraz z apelacją do Sądu Apelacyjnego w Katowicach wpłynęły 7 listopada 2022 r. Sprawa ta została niezwłocznie zarejestrowana w rep. ACa i w narzędziu informatycznym SLPS. W styczniu 2023 r. wydano zarządzenie o wezwaniu strony pozwanej do przedłożenia należytego pełnomocnictwa. Postanowieniem z 15 lutego 2023 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach rozpoznał wnioski Skarżących o zwolnienie od kosztów sądowych. W dniu 27 marca 2023 r. zostało wydane zarządzenie o doręczeniu odpisów apelacji Skarżących pełnomocnikowi pozwanego i pełnomocnikowi interwenienta ubocznego. W dniu 26 kwietnia 2023 r. do Sądu Apelacyjnego w Katowicach wpłynęła odpowiedź interwenienta na apelację, a w dniu 4 maja 2023 r. odpowiedź pozwanego. Natomiast 29 października 2024 r. (a zatem po upływie niemal 18 miesięcy) wydano zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy apelacyjnej na 6 grudnia 2024 r.

Powyższa sekwencja zdarzeń przemawia za uznaniem, że sporne postępowanie apelacyjne o sygn. I ACa 2516/22 od maja 2023 r. toczy się dłużej, niż to jest konieczne dla prawidłowego wyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych, istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym że w postępowaniu objętym skargą nie dochowano wynikających z wyżej powołanego orzecznictwa standardów rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Sąd Najwyższy nie dopatrył się przy tym w omawianym przypadku przesłanek, które mogłyby usprawiedliwić liczącą ponad półtora roku zwłokę w rozpoznaniu sprawy o sygn. I ACa 2516/22.

Należy wyraźnie stwierdzić, że przewlekłość postępowania jest kategorią obiektywną, a obowiązkiem państwa jest zagwarantowanie, by sprawy osób podległych jego jurysdykcji toczyły się bez zbędnej zwłoki (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Obowiązkiem Państwa jest zatem zapewnienie takiego sposobu funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, aby rozstrzygnięcie sprawy nie trwało dłużej niż to jest konieczne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

W postanowieniu z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21, Sąd Najwyższy trafnie podkreślił, że dla strony czy też uczestnika postępowania nie ma znaczenia, gdzie tkwi źródło przewlekłości postępowania: czy w zaniedbaniach i opieszałości sądu, przepracowaniu czy objętości referatu sędziego, czy też w państwie, które nie przyjęło odpowiednich rozwiązań w celu zapobieżenia systemowej przewlekłości postępowań. Zła organizacja wymiaru sprawiedliwości, brak odpowiedniego budżetu czy też zbyt duża ilość spraw przypadająca na jednego sędziego nie powinny obciążać uczestników postępowania. Prawem strony każdego postępowania jest bowiem zgodnie z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284), aby odbyło się ono w rozsądnym terminie (zob. M. Mrowicki, Przewlekłość postępowania i jej systemowy charakter w Polsce. Glosa do wyroku ETPC z 7 lipca 2015 r., nr: 72287/10, 13927/11 i 46187/11, LEX/el. 2016, s. 7).

Konkludując, Sąd Najwyższy uznał, że w realiach analizowanej sprawy, stosownie do art. 12 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość, istniały podstawy do stwierdzenia przewlekłości postępowania prowadzonego przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach pod sygn. I ACa 2516/22.

Uwzględniając skargę, zgodnie z art. 12 ust. 4 i ust. 5 pkt 1 ustawy o skardze na przewlekłość, Sąd Najwyższy przyznał zarazem na rzecz każdego ze

Skarżących od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumę pieniężną w kwocie 2000 zł.

Przyjmuje się, że „odpowiednia suma pieniężna” w rozumieniu art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość stanowi sankcję dla Państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania. Przy czym wysokość tej sumy pieniężnej musi być proporcjonalna do wielkości zwłoki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21) i mieścić się w granicach od 2000 do 20 000 zł. Jednocześnie kwota zasądzana na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość musi obejmować kwotę nie mniejszą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania.

Określając wymiar przyznanej każdemu ze Skarżących sumy pieniężnej, Sąd Najwyższy miał na uwadze, że w badanej sprawie postępowanie sądowe, zainicjowane pozwem Skarżących (wniesionym w 2018 r.) trwa już łącznie około 6 lat. Przewlekłość postępowania wystąpiła przy tym na jednym z jego etapów, tj. w postępowaniu apelacyjnym, i trwała około 18 miesięcy (licząc od maja 2023 r. do momentu wniesienia w niniejszej sprawie skargi na przewlekłość). Sąd Najwyższy związany był przy tym żądaniem Skarżących, którzy w skardze wprost upatrywali, że przewlekłość przedmiotowego postępowania apelacyjnego nastąpiła od maja 2023 r. Jednocześnie nie ulega wątpliwości, że w rozpoznawanym przypadku nie jest ona spowodowana ani materią sprawy, ani jej zawartością, ani obstrukcyjnym zachowaniem Skarżących. Z drugiej strony należy jednak podkreślić, że Skarżący osiągnęli niniejszą skargą zasadniczy cel – to jest stwierdzenie przewlekłości spornego postępowania apelacyjnego. Dzień po wniesieniu przez nich niniejszej skargi (tj. 29 października 2024 r.) zostało również wydane zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy apelacyjnej.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy uznał, że przyznana każdemu ze Skarżących na podstawie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze na przewlekłość kwota 2000 zł w związku ze stwierdzeniem przewlekłości w sprawie jest adekwatna do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz niedogodności dla Skarżących. Tym samym dalej idące żądania skargi w tym zakresie, tj. ponad kwotę 2000 zł, należało oddalić jako pozbawione usprawiedliwionych podstaw (zob. art. 12 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość).

O zwrocie opłat sądowych od skargi Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 17 ust. 3 ustawy o skardze na przewlekłość.

O kosztach postępowania skargowego Sąd Najwyższy orzekł natomiast na podstawie art. 98 § 1, 11 i 3 w związku z art. 394¹ § 3 w związku z art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość oraz § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1964, ze zm.), zasądzając od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach na rzecz każdego ze Skarżących kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Paweł Czubik Joanna Lemańska Grzegorz Pastuszko